

'כתריאל יפה' הייתה השלישית מקבוצת האניות עליהן התריע המודיעין הבריטי.¹ זו הייתה ספינת עץ קטנה בדחי 550 טון המצוידת במערך מפרשים דו-תרני ובמנוע עזר. שמה המקורי היה Maria Serra ולפני כן נקראה Avanti. מצבה הטכני היה טוב, היא נרכשה באיטליה על ידי יהודה ארזי ועדה סרני, הרכישה נעשתה באמצעות חברת ספנות מקומית בבעלותו של פינטר.² השם 'כתריאל יפה' (מפקד פעולת כ"ג יורדי הסירה) ניתן לה על ידי מטה ה'הגנה' והיה חלק מהמאבק התעמולתי, פעולת הכ"ג הייתה בשירות המודיעין הבריטי והנצחת הפעולה בשמה של אניית מעפילים נועדה להביך את בריטניה, כמו במקרים קודמים, ולתבוע הזדהות במקום עוינות למפעל ההעפלה.³

לאחר רכישתה הועברה הספינה לנמל לה-ספציה ושם החלו עבודות ההכנה. בבטן האנייה נבנתה קונסטרוקציית ברזל כבסיס לדרגשי לינה ועל הסיפון העליון הועמסו שתי סירות הצלה גדולות. הספינה צוידה במים ובמזון ל-11 ימי הפלגה עבור 600 מעפילים. למפקד ההפלגה התמנה איש הפלי"ם אליעזר טל, כן הצטרפו להפלגה מלווה נוסף בשם רפי וה'גדעוני'ת איה מאיר פינקרפלד. לצורך השטת הספינה נשכר צוות זר שכלל רב חובל איטלקי, שישה ימאים ומכונאי אחד גם הם איטלקים.⁴

לאחר הכנתה הועברה האנייה למעגן 'בוקה דה-מגרה'. המעפילים, 604 במספר, שהו במחנה לא רחוק במסווה של מחנה נופש, ב-31 ליולי הם הובלו באסדות במורד הנהר 'מגרה' ועם רדת החשיכה הועלו לאנייה. הספינה הפליגה לאורך ה'מגף' האיטלקי דרך מעבר המסינה, מצפון לכרתים ודרומה לכיוון החוף המצרי. משם הפליגה מזרחה וצפונה לאורך חופי סיני.⁵

ב-7 באוגוסט הנחה המוסד את הספינה לחבור אל אניית המעפילים 'כ"ג יורדי הסירה' שהייתה אז מערבית לבירות ולקחת את 750 מעפיליה.⁶ מנועה של 'כ"ג יורדי הסירה' התקלקל והיא נעה באיטיות רבה, באמצעות מפרש בלבד. מפקד האנייה אליעזר טל הודיע כי אין ביכולתו לקלוט 750 מעפילים נוספים וגם כי הקשר

¹ בשלב זה כבר התמקם קצין מודיעין בריטי בקרבת פורטו ונרה והתמקד בפעילות המוסד במעגן. סרני – ספינות, עמ' 94.

² יהודי איטלקי שסייע למוסד לעלייה ב' ברכישתן של מספר אניות. אהרוני – מטות, עמ' 93.

³ אתר הפלי"ם, יהודה בן צור, "מקור שמות ספינות המעפילים והקשר שלהן לאירועי התקופה".

⁴ שם, שם.

⁵ אמ"ה, תיק כתריאל יפה, מאת איה מאיר, דו"ח ה'גדעוני'ת להפלגה, 21.11.46.

⁶ אמ"ה, תיק כתריאל יפה, מאת 'ארצי' אל כתריאל, מברק מס' 2, 7.8.46.

עם הספינה השנייה מקוטע ואינו מאפשר חבירה.⁷ במטה המוסד התעקשו אך לא ידעו להעביר לו את מיקומה הנכון של 'כ"ג יורדי הסירה'. ב-11 באוגוסט במהלך הניסיונות לאתר את 'כ"ג יורדי הסירה' הבחינה קבוצת מעפילים כי ספינתם לא מפליגה לכיוון חופי הארץ והחלה להתקומם, זמן רב נדרש כדי להרגיעם.⁸ בסופו של דבר החבירה לא התבצעה ו'כתריאל יפה' פנתה לכיוון חופי הארץ.

ב-12 באוגוסט בשעה 17:15 גילה אחד ממטוסי הסיור מטרה כ-50 מיל מערבית לתל אביב. המשחתת 'וולג' נשלחה לזיהויה. 'וולג' הייתה אמורה להפליג במהירות נמוכה יחסית, 23 קשר, כדי לחסוך בדלק אבל המכ"ם שלה (דגם 293) התקלקל ומפקד המשחתת התאמץ להגיע למגע באור יום והורה להפליג במהירות גבוהה.⁹ המשחתת הצליחה להקים קשר עם המטוס המגלה ולהתביית על שידוריו במכשיר המיועד לכך (DF), המטוס סייע גם בהטלת נור סימון. בשעה 21:00 הגיעה המשחתת לקרבת המטרה והבחינה בספינה קטנה המפליגה צפונה במהירות 7 קשר ועל סיפונה מאות אנשים. 'וולג' ביקשה לוודא שזו איננה המטרה הנעקבת על ידי 'טליבונט' ('טליבונט' עקבה אותה עת אחרי 'כ"ג יורדי הסירה' ותאורה היה דומה) ולאחר מכן החלה ללוותה ליווי צמוד.¹⁰

ב-13 בחודש עם אור ראשון נראה על גשר הספינה השלט 'כתריאל יפה'. השלט לא אמר הרבה למפקד הבריטי למרות שבעצם נועד להביכו. כשנכנסה הספינה לתחום המים הריבוניים הורתה לה המשחתת לעצור ומשלא נענתה ירתה מספר צרורות כירי אזהרה והאנייה נעצרה. צוות ההשתלטות עלה ללא התנגדות מצד המעפילים והיה עד לקטטה בין המעפילים, כנראה על רקע הוויכוח שהתעורר יום קודם לכן בנוגע למפגש עם האנייה 'כ"ג יורדי הסירה'.¹¹

הספינה נכנסה למפרץ חיפה כאשר מפקד צוות ההשתלטות עומד בגשר ומורה היכן לעגון. בנמל ובמפרץ הייתה תכונה רבה לקראת גירושם של מעפילי ה'יגור' וה'הנרייטה סאלד' לקפריסין אך המעפילים לא היו מודעים לגורל הצפוי גם להם ותמרון העגינה התנהל על מי מנוחות. אחרי שעגנו הגיעה סירת שירות כדי לספק מי שתייה למעפילים וממנה נודע על הכוונה לגרשם. פרצה מהומה והצוות של 'הוולג' קרא

⁷ אהרוני – מטות, עמ' 94.

⁸ אמ"ה, תיק כתריאל יפה, מאת איה מאיר, דו"ח הגדעונית' לאחר ההפלגה, 21.11.46.

⁹ ניניאן - פטרול, עמ' 62.

¹⁰ שם, שם.

¹¹ Admi-19582, מאת אדמיראל קינהאן, אל מפקד צי הים התיכון, דו"ח מעצרה של 'כתריאל יפה' 22.8.46 (נמצא באת"ה).

לעזרה את צוות ההשתלטות של ה'יורגו' ויחד השיגו שליטה במעפילים. הספינה נשארה במקום עגינתה ומשמרת של שוטרים הוצבה על סיפונה להשגחה.¹²

באותו יום ב-13 בחודש בשעות אחר הצהריים יצאו שתי אניות הגירוש כשעל סיפונהן מעפילי ה'יגור' ומעפילי 'הנרייטה סאלד'. למחרת בבוקר ה-14 לאוגוסט עגנה השיירה מול פמגוסטה, המגורשים הורדו והאניות חזרו לנמל חיפה לסבב נוסף. מעפילי ה'כתריאל יפה' ומעפילי 'כ"ג יורדי הסירה' היו הבאים בתור.¹³

בעוד אניות הגירוש עושות דרכן חזרה לחיפה הצליחו מעפילי 'כתריאל יפה' שעגנה מחוץ לנמל להשתלט על השוטרים שהוצבו לשמור על הספינה. המלווה, אליעזר טל, ניתק את שרשרות העוגן והחל להשיט את הספינה בכוח המפרשים לחוף קריית חיים. אנשי צוות מהסיירת 'מאוריצי' הבחינו במתרחש וצוות גדול המונה כמאה מלחים יצא באחת מגוררות הנמל והשתלט עליה מחדש.¹⁴

כל אותה עת נמשכו מאמציו של ארגון ה'הגנה' לחבל באניות הגירוש. איש הפלי"ם זלמן פרח התגנב ל'כתריאל יפה' והמתין לשעת כושר.¹⁵

ב-18 בחודש נגררה 'כתריאל יפה' לרציף בו עגנה ה'אמפייר הייוד' ושוטרים החלו להעביר את המעפילים לאניית הגירוש. המעפילים נאבקו, חלקם קפצו למים, חלקם התבצרו במחסנים אך לבסוף גברו הבריטים.

שיירת אניות הגירוש יצאה לדרכה ביום ראשון ה-18 בחודש.¹⁶ בשעה 05:30 זמן קצר לאחר היציאה אירע פיצוץ ו'אמפייר הייוד' נאלצה לחזור לנמל לבדיקות ולתיקונים – זלמן פרח הצליח במשימתו.¹⁷ לאחר מספר ימים, ב-22 באוגוסט יצאה שוב לכיוון קפריסין.

¹² בוגנר – מרי, עמ' 62.

¹³ בוגנר - מרי, עמ' 61.

¹⁴ Admi-19582, מאת אדמיראל קינהאן אל מפקד צי הים התיכון, דו"ח מעצרה של 'כתריאל יפה' 22.8.46 (נמצא באת"ה).

¹⁵ זלמן פרח שערים פתוחים עמ' 407

¹⁶ השיירה כללה שתי אניות, מעפילי 'כתריאל יפה' ב'אמפייר הייוד' ומעפילי 'כ"ג יורדי הסירה' ב'אמפייר רייול'.

¹⁷ ראו לעיל